herpy

GECKOR

Helmeted gecko

Diplodactylus galeatus

Diplodactylus galeatus är en liten, rödbrun ökengecko från bergen i centrala Australien med en ljus, kraftigt tecknad hjälm på huvudet och en kort, tjock svans. Den är nattaktiv, lever av insekter och kan hållas i ett litet, torrt terrarium, men den är mycket sällsynt utanför Australien.

Familj: Diplodactylidae

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**7-9 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**5-8 år**
Aktiv	**På natten**
Levnadssätt	**Klipplevande och marklevande**
Biotop	**Öken och klippterräng**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**40 × 25 × 25 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**24-27 °C**
Värmeplats	**29-31 °C**
Temperatur, natt	**18-22 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
UVB	**Valfritt**
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma, parvis eller en hane med flera honor**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Kullar per år	**3-4**
Inkubation	**46-60 dagar** vid 27-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Diplodactylus galeatus är lätt att känna igen på teckningen på huvudet. Hjässan är ljust gulbrun och avgränsas baktill av en rundad, mörk linje som liknar kanten på en hjälm, och det är den som artnamnet *galeatus*, 'med hjälm' på latin, syftar på. Kroppen är skär till mörkröd med tre till åtta ljusa gulbruna fläckar som var och en har en mörk kant, och buken är enfärgat vit. Svansen är kort och tjock och har tvärgående ringar av något förstorade fjäll.

Arten beskrevs av den amerikanske herpetologen Arnold Kluge 1963 utifrån djur från Stuart Range i South Australia. 2024 visade en genetisk undersökning att det man tidigare kallade *Diplodactylus galeatus* i själva verket är ett komplex av tre arter som är svåra att skilja åt på utseendet. Äldre uppgifter om utbredning och skötsel kan därför omfatta flera arter. Kartan bygger på registrerade fynd, och inte alla artbestämningar har uppdaterats efter uppdelningen.

Djuret är litet. Kroppen blir upp till 56 mm från nos till kloak, och svansen är 44-60 % så lång som kroppen, så den totala längden ligger på omkring 7-9 cm. Vikten är inte dokumenterad för arten, men de flesta arter i släktet väger bara 3-5 g. Under tårna sitter utvidgade lameller som ger ett gott grepp på sten.

Det har skrivits mycket lite om dess temperament, eftersom den är nattaktiv och håller sig gömd på dagen. Släktets djur är små och sköra och lämpar sig bättre för att tittas på än för att hanteras.

Utbredning och livsmiljö

Diplodactylus galeatus finns bara i Australien, i bergsområden i södra Northern Territory och norra South Australia. Typlokalen är Stuart Range i South Australia. De registrerade fynden ligger mellan cirka 23 och 31 grader sydlig bredd på båda sidor om gränsen mellan de två delstaterna, bland annat i trakten kring MacDonnell Ranges.

Avgränsningen är osäker eftersom arten 2024 delades upp i ett komplex av tre arter. Det finns enstaka registrerade fynd i Western Australia och New South Wales, men de hör sannolikt till nära släktingar eller är felbestämningar. Kartan är därför avgränsad efter fynden i Northern Territory och South Australia.

> **Naturlig utbredning:** Australien.

LIVSMILJÖ

Diplodactylus galeatus lever i torrt, bergigt landskap i inre Australien och håller sig särskilt till torra klippframsprång av kvarts. Geckorna i släktet *Diplodactylus* gömmer sig på dagen för den kraftiga hettan under stenar, i springor och i hål i marken och ger sig bara ut på jakt när det blir svalt på natten. Det är sannolikt också så den här arten lever, men det finns nästan inga undersökningar av dess liv i naturen.

Klimatet är ökenklimat med mycket varma somrar, svala vinternätter och så lite regn att arten bara sällan möter fuktig luft. Släktet häckar från september till februari, alltså under den australiska våren och sommaren. Det finns inga mätningar av temperatur och fuktighet från artens egna livsmiljöer.

Skötsel

TERRARIET

Skötseln av *Diplodactylus galeatus* är inte utförligt beskriven, så rekommendationerna här bygger på släktet *Diplodactylus*. Ett par behöver ett glasterrarium på minst 40 × 25 × 25 cm (längd × bredd × höjd), och en grupp eller ett avelspar med flera honor behöver mer plats. Två hanar får aldrig sitta tillsammans.

Inredningen kan vara enkel, eftersom geckon lever på marken. Som botten används omkring 3 cm lekplatssand. Sanden får inte vara för fin. Lägg gömslen i båda ändarna av terrariet, till exempel en omvänd plastlåda med en ingång skuren i sidan eller platta bitar av kork och sten, så att djuret kan sova i lugn och ro och reglera sin temperatur utan att bli stressat. Rengör botten ofta.

Locket ska sluta tätt, för geckorna är små och bra på att hitta hål, men ventilationen ska vara god, eftersom arten kommer från torra trakter.

TEMPERATUR

Hos *Diplodactylus galeatus* ska värmen ligga i ena änden, så att djuret kan välja. Den varma änden ska hålla omkring 29-31 °C och den svala änden omkring 24 °C. Värm inte upp hela terrariet.

Värme underifrån är bäst, till exempel en värmematta eller värmetejp under ena änden, styrd av en termostat. På natten ska temperaturen sjunka till 18-22 °C, vilket motsvarar de svala ökennätterna. Mät med digitala termometrar i båda ändarna.

Före avel får djuren en sval period på fyra till åtta veckor vid ca 16-18 °C utan foder, varefter de långsamt värms upp igen.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Diplodactylus galeatus kommer från torra trakter, och släktet föredrar en torr miljö utan mycket luftfuktighet. Luftfuktigheten ska ligga på 30-50 %. Spraya lätt med ljummet vatten i den svala änden två till tre gånger i veckan, även i gömslet, så att djuret har ett fuktigt ställe för hudömsningen.

Geckorna dricker helst droppar från väggarna och gömslena i stället för ur en skål, men en liten, låg skål med färskt vatten skadar inte. Den får inte stå vid värmekällan, där den gör luften fuktig. Ungar torkar snabbt ut och ska sprayas varje dag, men bara så mycket att det finns droppar att dricka, inte så att luften blir fuktig.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Diplodactylus galeatus är nattaktiv, och liksom resten av släktet behöver den inte UVB. Ge 10-12 timmars ljus om dagen, gärna styrt av en timer, och låt det vara mörkt på natten. Ljuset kan vara en vanlig LED eller ett lysrör. Ett svagt UVB-ljus är valfritt och inte dokumenterat för just den här arten. Väljer du det, se till att det finns gott om skugga, eftersom djuret gömmer sig på dagen. Använd inte värmelampor, som torkar ut terrariet för mycket, och ställ inte terrariet i direkt sol.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Diplodactylus galeatus lever av små insekter. Syrsor är ett bra basfoder, men andra små insekter som mindre gräshoppor, små dubiakackerlackor och då och då vaxmottslarver kan också användas. Insekterna får högst vara två tredjedelar så stora som djurets huvud. Ge omkring fem syrsor varannan dag, och hellre många små måltider än få stora.

Mata upp insekterna väl innan de kommer i terrariet, till exempel med färdigt insektsfoder eller barngröt och grönsaker, och pudra dem med kalk vid varannan måltid. Pudra dessutom med ett vitamintillskott ca en gång i veckan. Ta bort insekter som inte blir uppätna efter ett par timmar så att de inte stressar djuret. Det är inte dokumenterat vad arten äter i naturen. Enstaka andra arter i släktet lever nästan bara av termiter, men det är inte känt från den här arten.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Diplodactylus galeatus är stilla och lite skygg. På dagen sover den i sitt gömställe och blir aktiv när ljuset släcks. Släktet är ganska aktivt på kvällen, då djuren patrullerar runt i terrariet. Hantering är onödig och bör vara sällsynt och kort. Djuret upplever man bäst genom att titta på det på kvällen. Ta aldrig tag i svansen, för den kan kastas, och den utgör omkring en tredjedel av djurets vikt.

Släktet kan hållas ensamt eller i grupper, men två hanar får aldrig gå ihop eftersom de slåss. Ett avelspar eller en hane med två honor är den vanliga hållningsformen i avel. Var uppmärksam på bett och djur som drar sig undan, och dela dem om det blir oro.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna av *Diplodactylus galeatus* känns igen på en tydlig bula under svansroten och på små sporrar ovanför bulan: en grupp på två till sex fjäll som är minst dubbelt så stora som fjällen omkring dem. Honor kan också ha en lätt bula, men den är slät och utan fördjupning. Honor i släktet kan bli könsmogna vid ungefär ett års ålder, men vänta tills de har nått full vuxenvikt och vuxenstorlek, eftersom unga honor lättare får kalkbrist och svårigheter att lägga ägg. Det finns inga siffror för just den här arten.

PARNING

I naturen förökar sig släktet under den australiska våren och sommaren, från september till februari. Med konstgjorda årstider kan man få djuren att föröka sig under alla tider på året. För avel av *Diplodactylus galeatus* kan man följa den metod som används för släktet: Djuren kyls ner i fyra till åtta veckor vid omkring 16-18 °C utan foder och värms sedan långsamt upp, och parningen börjar som regel strax därefter.

Den vanliga avelsgruppen är en hane och två honor. När säsongen är slut skiljer man hanar och honor åt, så att honorna får vila.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

En till två månader efter parningen är honan av *Diplodactylus galeatus* synligt tjockare och redo att lägga ägg. En äggkull är typiskt två ägg, och hos den här arten är de omkring 2 cm långa och 1 cm breda. De flesta honor i släktet lägger flera äggkullar under en säsong, och erfarna avelshonor ger ofta tre till fyra äggkullar per år. Hos *D. galeatus* kan det gå ner till 18-21 dagar mellan äggkullarna, och äggläggningssäsongen varar från september till mars.

Ställ en äggläggningslåda med fuktig vermikulit i terrariet, till exempel en plastlåda med ett litet hål i locket, placerad i terrariets främre hörn. Ge honan extra kalk och insekter under säsongen, och avbryt aveln om hon tappar i vikt.

INKUBATION

Ta försiktigt upp äggen av *Diplodactylus galeatus* och lägg dem i en låda med tättslutande lock och fuktig vermikulit. Varje ägg läggs i en liten fördjupning i ytan. Äggen inkuberas vid 27-30 °C och kläcks efter 46-60 dagar. Lådan öppnas två gånger i veckan för att byta luft, och kondens på locket torkas av.

Det är inte undersökt om könet beror på temperaturen, eller om äggen tål lägre temperaturer, så använd en stabil inkubator och håll dig inom 27-30 °C.

Läs mer: Inkubation av ägg

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna av *Diplodactylus galeatus* är omkring en fjärdedel så stora som de vuxna när de kläcks och blir snabbt aktiva. Flytta dem genast till en liten låda i storlek som en skolåda med sand och två gömslen, och håll dem var för sig så att de får ro. De torkar snabbt ut, så spraya dem en gång om dagen så att det sitter vattendroppar på väggarna, utan att luften blir fuktig.

När ungen har ömsat skinn första gången, vilket normalt sker inom en vecka, kan den få alldeles små syrsor. Pudra dem med kalk och vitaminer som till de vuxna. Det kan troligen vara svårt att få ungarna att äta.

Hälsa och vanliga misstag

Det har inte beskrivits några särskilda sjukdomar hos *Diplodactylus galeatus*, men de allmänna riskerna med små ökengeckor gäller:

- Uttorkning, särskilt hos nykläckta ungar. De ska sprayas varje dag så att de kan dricka droppar.
- För lite kalk och D3-vitamin, särskilt hos avelshonor. Det ger mjuka ben och problem med äggläggningen. Pudra insekterna regelbundet och låt inte unga honor häcka.
- Fin sand som andas in eller sväljs. Använd grov lekplatssand och rengör botten ofta.
- För mycket fukt i hela terrariet, som ger hudproblem. Håll terrariet torrt och se till att ventilationen är god.
- Stress vid hantering eller slagsmål mellan hanar, som kan få djuret att kasta svansen. Den växer ut igen, men det är en stor belastning.

Ett friskt djur är aktivt på kvällen och har en fyllig svans. Sök veterinär med erfarenhet av kräldjur om geckon går ner i vikt, inte äter eller verkar slapp. Bara få veterinärer har erfarenhet av så små djur.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.